

(9) The Order of Brachos: Multiple Foods with Same Bracha

I. Background

1. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מ עמוד ב – דף מא עמוד א
היו לפניו מינין הרבה רבי יהודה אומר אם יש ביניהן מין שבעה עליו הוא מברך וחכמים אומרים מברך על איזה מהן שירצה...
היו לפניו מינין הרבה וכו' **אמר עולא מחלוקת בשברכותיהן שוות דרבי יהודה סבר מין שבעה עדיף ורבנן סברי מין חביב עדיף אבל בשאין ברכותיהן שוות דברי הכל מברך על זה וחוזר ומברך על זה**

II. Definition of "Chaviv"

2. רמב"ם הלכות ברכות פרק ח הלכה יג
היו לפניו מינין הרבה אם היו ברכותיהן שוות מברך על אחת מהם ופוסט את השאר, ואם אין ברכותיהם שוות מברך על כל אחת מהן ברכה הראויה לו, ואי זה מהם שירצה להקדים מקדים, ואם אינו רוצה בזה יותר מזה אם יש ביניהם אחד משבעת המינים עליו הוא מברך תחלה, וכל הקודם בפסוק קודם בברכה...
3. רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף כח עמוד ב
גמ' מחלוקת כשברכותיהן שוות כגון אתרוג וזית דרבי יהודה סבר מין ז' עדיף **שכיון שארץ ישראל נשתבחה בהם יש לו לברך על זה ופוסט את האחר כיון שברכה אחת להם ורבנן סברי דחביב עדיף**. ונראה למורי הרב גר"ו דהכי קאמר אותו חביב יותר יש לו להקדים בתחלה ואף על פי שאינו משבעת המינים ואף על פי שאינו רוצה לאכלו אלא אחר שיאכל האחר אפ"ה יש לו להקדימו ויאכל ממנו תחלה מעט כדי שיברך עליו תחלה הואיל והוא חביב עליו יותר וכיון שברך על האתרוג פטר את הזית כיון שהברכה כולה אחת הוא:
4. שו"ת מהרי"ל סימן קנ
דברכת נהנין דאחי' משום הנאה היותר חביב יותר נהנין ממנו, ועל זה ראוי לשבח טפי על הנאתו
5. דרכי משה הקצר אורח חיים סימן קעז
(א) כתב הכל בו (הל' ברכת הפירות כ א) וזה לשונו אחד מתלמידי רבני צרפת כתב ראיתי מורי הרב כמה פעמים כשמביאים לפניו על השלחן בשר של חדוש או איזה דבר החביב עליו יותר מן הפת נטל אותו דבר וברך עליו קודם שבירך על הפת המוציא **ואמר זה חביב עלי ונוח לי לברך עליו תחלה לשבח בו את קוני באשר אני אוהב עכ"ל ועיין לקמן סימן רי"א (אות ה) יתבאר דרוב הפוסקים חולקים בזה:**
6. דרישה אורח חיים סימן ריא
ומ"ש רבינו בפירושו החביב רוצה לומר החביב עליו ברוב הפעמים אף שעתה רוצה יותר במין השני. זה מבואר בהרא"ש (דף פ"א סוף ע"ב) (סי' כה) שכתב זה לשונו דחביב לרבנן הוא כמין ז' לר' יהודה עד כאן לשונו ורוצה לומר דכמו מין שבעה לרבי יהודה הוא החשיבות מצד עצמו שהחשיבות התורה ואינו תולה ברצונו כן החשיבות לרבנן תולה בחביב מצד מעלתו שחביב ברוב הפעמים וק"ל:
7. ביאור הגר"א אורח חיים סימן ריא
ונקרא כו'. תר"י ורא"ש וכג"י שלנו מין חביב עדיף:

III. Pesak Halacha

8. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מא עמוד ב
רב חסדא ורב המנונא הוו יתבי בסעודתא אייתו לקמייהו תמרי ורמוני שקל רב המנונא בריך אתמרי ברישא אמר ליה רב חסדא לא סבירא ליה מר להא דאמר רב יוסף ואיתמא רבי יצחק כל המוקדם בפסוק זה קודם לברכה אמר ליה זה שני לארץ וזה חמישי לארץ אמר ליה מאן יהיב לך נגרי דפרזלא ונשמעינך
9. חידושי הרשב"א מסכת ברכות דף מא עמוד א
אבל רבותינו בעלי התוספות והראב"ד ז"ל פסקו כר' יהודה ממעשה דר"ח ורב המנונא דבסמוך דא"ל ר"ח לרב המנונא לא סבר לה מר כל המוקדם בפסוק זה הוא קודם לברכה ואי בחביבותא תליא מילתא מאי קא קשיא ליה לר' חסדא דילמא רב המנונא תמרי חביבי ליה טפי אלא ש"מ דלאו בחביבותא תליא מילתא וכו' יהודה, ולי נראה דאי משום הא לא קשיא דר"ח ה"ק ליה משום דלא סבר לה מר להא דרבי יצחק דאמר כל המוקדם בפסוק זה קודם לברכה לא קפיד בהו ולא משום חביבות' דתמרי, ודרך שאלה היה משום דאיכא רבי חנן דלא ס"ל לההיא דרבי יצחק, ואמר ליה לא אלא משום שזה שני לארץ.

10. רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף כח עמוד ב
ולענין פסקא פסקו הגאונים ז"ל הלכה כר' יהודה דאמר מין ז' עדיף ואף על גב דפליגו רבנן עליה וסמכינן על מאי דאמרי' בסמוך כל המוקדם בפסוק הוא קודם בברכה וכיון דבז' המינים עצמם יש לו להקדים המין שהזכיר הפסוק תחלה ממילא שמעינן שיש לו להקדים שבעת המינים למין אחר

11. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן ריא
סעיף א
היו לפניו מיני פירות הרבה, אם ברכותיהם שוות ויש ביניהם ממין שבעה, מקדים מין ז' אעפ"י שאינו חביב כמו המין האחר; ואם אין ביניהם ממין שבעה, מקדים החביב; ואם אין ברכותיהם שוות, אפילו יש בהן ממין שבעה כגון צנון וזית, איזה מהם שירצה יקדים ואפ"י אינו חביב; ויש אומרים שגם בזה צריך להקדים החביב; ונקרא חביב המין שרגיל להיות חביב עליו, אפילו אם עתה חפץ במין השני.
סעיף ב
ולהרמב"ם אם היה מין אחד חביב לו יותר, בין שברכותיהם שוות בין שאינם שוות בין שיש בהם ממין ז' בין שאין בהם ממין ז', מקדים החביב לו אז באותה שעה; ואם אינו רוצה בזה יותר מזה, אם יש ביניהם משבעת המינים, עליו מברך תחלה.

12. ט"ז על שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן ריא סעיף א
ולענין ההלכה אין כאן שום חשש דבכל הדרכים יש לו על מה לסמוך דאם ברכות שוות ויש מין ז' מי שרוצה ליקח המין ז' ולפטור השני מברכה שפיר עביד כר"י וכפסק הרא"ש. ואם ירצה ליקח השני החביב עליו ולפטור המין ז' שפיר עביד כרבנן וכפסק הרמב"ם ואם אין ביניהן ממין ז' פשיטא דשפיר יעשה ליקח החביב

13. שער הציון סימן ריא ס"ק ח
(ח) אף דדעת הרמב"ם דפסק כרבנן דתמיד חביב עדיף, גם כן לאו דעת יחידאה היא, כמו שהבאתי בביאור הלכה, מכל מקום רוב הפוסקים קיימי בשיטת הבה"ג דפסק כר' יהודה, עיין בבית יוסף, וגם האליה רבה הביא חבל ראשונים דקיימי בשיטה זו, ועל כל פנים יש לנו לאחוז דבריהם בברכתן שוה, וכן הוא סתימת השולחן ערוך והאחרונים, ודלא כט"ז שהשוה להלכה שתי הדעות, ועל כן כתב שאיך שיעשה שפיר עביד:

14. משנה ברורה סימן ריא ס"ק יג
(יג) באותה שעה - גם בזה פליג על דעה ראשונה וס"ל דאינו נקרא חביב מה שחביב עליו תמיד אלא מה שחביב עליו באותה שעה. ומשמע מסתימת המחבר דהעיקר כדעה הראשונה שהיא דעת רוב הפוסקים:

IV. Halacha LeMa'aseh

15. משנה ברורה סימן ריא
(ד) מקדים מין שבעה - ואפילו הוא חצי פרי והשאר הם שלמים. ואם שניהם ממין אחד משבעת המינים או ששניהם אינם מין שבעה מקדים השלם ואפילו אם החצי חביב יותר שלם עדיף:

16. שער הציון סימן ריא ס"ק ג
מגן אברהם מלעיל סימן קס"ח דפרוסה של חטין ושלמה של שיעורין, מדינא הפרוסה עדיף, ומסתמא משום דחטין אקדמה קרא, והוא הדין לעניננו. ועיין במחצית השקל שהעיר דבסימן קס"ח איתא דירא שמים מבצע על שתיהן יחד, עיין שם, ומסתמא הוא הדין לעניננו, והמגן אברהם סתם בזה, ונראה דסבירא לה דכיון דמן הדין מעלת מין שבעה עדיף ממעלת השלם, ורק לענין סעודת פת דהוא עיקר קביעת סעודה אמרו דירא שמים יוצא גם מעלת השלם, מה שאין כן בפירות דאינו עיקר סעודה לא החמירו כיון דמדינא מעלת שבעה עדיף:

17. שולחן ערוך אורח חיים הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קסח סעיף ד
פת שעורין ופת כוסמין, מברך על של שעורים כיון שהוא ממין ז', אף על פי שהכוסמין יפים; פת נקייה ופת קיבר, מברך על הנקייה; ואם שתיהן נקיות וזו לבנה יותר מזו, מברך על הלבנה יותר.

18. משנה ברורה סימן קסח ס"ק טו
(טו) על הנקיה - ואף דהקיבר גדול ממנה דמעלת הנקיות עדיף ומיירי שהיו שניהם שוים שלמים או פרוסים דאם הקיבר לבד שלם הוא קודם להנקיה הפרוסה וכנ"ל בס"א. וזה הכלל מסעיפים אלו מעלת שבעת המינים קודם לכל ואחריו מעלת השלם ואחריו מעלת הנקי ואחריו מעלת הגדול [ח"א] ולענין מעלת חביב עיין סימן רי"א:

19. משנה ברורה סימן ריא ס"ק לה
וכן שניהם פה"א או שניהם שהכל אזלינן בתר חביב. והנה מה נקרא חביב אנן בני אשכנז נמשכין אחר הרא"ש וסייעתו שהוא המין הרגיל להיות חביב אצלו כמ"ש בס"א ואם שניהם חביבים אצלו אזלינן אחר איזה שחפץ עתה כמ"ש בס"ב לרמב"ם.

IV. Choosing the Wrong Food

20. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן ריא
הגה: וכל הא דאמרינן דאחד קודם לחבירו, היינו שרוצה לאכול משניהם לכן יש להקדים החביב או החשוב; אבל אם אינו רוצה לאכול משניהם, אינו מברך רק על זה שרוצה לאכול אעפ"י שגם השני מונח לפניו (תרומת הדשן סי' ל"ג / ל"ב/); וכל זה דצריך להקדים, היינו דוקא לכתחלה, אבל אם עבר ובירך על השני, אם הברכות שוות יוצא ואין צריך לחזור ולברך על זה שהיה לו להקדים, ובלבד שיהא דעתו ג"כ עליו בברכתו (ב"י סי' ר"ו ובזה הסימן בשם רשב"א).

21. משנה ברורה סימן ריא
(לא) אם אינו רוצה - ואפילו רוצה לאכול משניהם אך שלא הביאו עדיין החביב לפניו א"צ להמתין:
(לב) ובלבד שיהא דעתו וכו' - ואפילו היו שניהם לפניו בשעת ברכה בעיני שיתכוין לו בפירוש לפוטרו דאינו בדין שיפטור מי שאינו חשוב את החשוב דרך גורא אלא בכונה אבל אם בירך על החשוב פוטר את שאינו חשוב אפילו לא נתכוין בפירוש לפוטרו כיון שהיה מונח לפניו על השלחן בשעת ברכה ואם הביאו לו אחר שכבר כלה המין הראשון צריך לחזור ולברך ואם הביאו לו אחר שבירך אבל עדיין לא כלה אכילתו יש דעות בפוסקים וספק ברכות להקל [כ"ז מבואר בסימן ר"ו עיי"ש באחרונים ובמ"ב סק"ב] ולכתחלה מבואר שם ברמ"א דיש ליהור לכוין לפטור את אשר יביאו לו אח"כ:

22. שולחן ערוך הרב סדר ברכת הנהנין פרק ט סעיף ז
לפיכך מי שהיו לפניו מעשה קדירה של ה' מיני דגן ופת הבאה בכיסנין שברכתו גם כן בורא מיני מזונות אלא שקביעות סעודה מועלת לו לברך המוציא (ועל דרך שנתבאר בפ"ב) ובירך על מעשה קדירה לא פטר את הפת הבאה בכיסנין אלא אם כן נתכוין בפירוש לפוטרו בברכה זו לפי שאינו בדין שיפטור מי שאינו חשוב את החשוב ממנו שלא בכונה.

23. וזאת הברכה ברור הלכה מט עמ' 338
לפי דברינו יוצא, שהמשנה ברורה מצד אחד פוסק את דינו של הרשבי"א שהסמות חשוב אינו פוטר היותר חשוב בסתם דעת (ראה ר"י"א מ"ב לג), שהוא סובר שאין חולק על עצם סברת הרשבי"א. אך מצד שני הוא חולק על הרשבי"א בענין תבשיל מזונות ופה"ב, כיון שבזה הוא פוסק כמו רבינו יונה שאין דין קדימה לזה על זה. (ונראה שגם לדעת הגר"ו אין דין קדימה, שלא הביא את זה בדין קדימה כלל, רק בענין ההלכה שהברכה על תבשיל לא פטרה פה"ב, כיון שלמד שכן

24. משנה ברורה מהדורת דרשו סימן קיא סעיף ה

[משנ"ב ס"ק לב]
וְאֶפְלוּ הָיוּ שְׁנֵיהֶם לְפָנָיו בְּשַׁעַת בְּרָכָה, בְּעֵינָיו שִׁתְּפוֹן לוֹ בְּפִרוּשׁ לְפָטְרוֹ.⁽²⁶⁾
26) וכן אם בירך בורא מיני מזונות על אורז [בסתמא], ואחר כך רוצה לאכול עוגה, הורה הגרי"ש אלישיב (שיעורי מס' ברכות עמ' תמט), שאין העוגה נפטרת, מפני שיש לה חשיבות של שבעת המינים ושל חמשת מיני דגן. ובשו"ע הרב (סדר ברכת הנהנין פ"ט אות ז) מבואר שאף מעשה קדירה [שברכתו בורא מיני מזונות] אינו פוטר פת הבאה בכיסנין [אלא שלמעשה כתב שאין לברך מפני שיש חולקים על דין זה].
ואם היו לפניו פרי שלם ופרי חצוי ועבר ובירך על החצוי, הורה הגרי"ש אלישיב (שם עמ' תמח) שפטר בכל אופן את השלם, שלא נאמר הדין כאן אלא לגבי חביב ומין שבעה.